

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (Україна)
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (Україна)

Інститут проф. Жана-Урбана Сандаля (Норвегія)

Університет ім. Фрідріха-Олександра Ерланген-Нюрнберг (Німеччина)

Казахський університет економіки, фінансів та міжнародної торгівлі
(Республіка Казахстан)

Варшавський технологічний університет «Варшавська політехніка» (Польща)

Балтійська міжнародна академія (Латвійська Республіка)

Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського» (Україна)

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (Україна)

Міжнародний університет фінансів (Україна)

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЇ:
ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ»

присвячена видатному вченому-економісту О. Г. Ліберману

25 листопада 2022 року
м. Харків, Україна

ББК 65.050

К 64

Рекомендовано на засіданні вченої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (протокол № 8 від 01.12.2022 р.), вченої ради Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (протокол № 13 від 18.11.2022 р.)

Рецензенти: **Кизим Микола Олександрович** – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, проректор Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна);

Криворучко Оксана Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (Харків, Україна);

Назарова Галина Валентинівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління персоналом та соціальних наук Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (Харків, Україна)

Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : матеріали XVII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 25 листопада 2022 р. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2022. 122 с. (+ додаток). Укр. мова, англ. мова

ISBN 978-617-7801-37-4

Наведено результати наукових досліджень учасників, проведених у рамках сімнадцятої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки і практики», присвяченої видатному вченому-економісту О. Г. Ліберману. Розглянуто питання теоретичних і прикладних засад формування та активізації інноваційних процесів на всіх економічних рівнях відносин в Україні, управління розвитком діяльності підприємств в умовах міжнародної конкуренції, проблем розвитку національної інноваційної системи та інноваційної діяльності підприємств. Видання складається зі збірки тез доповідей учасників конференції.

Видання може бути корисним для використання у подальших наукових дослідженнях, для формування практичних рекомендацій та управлінських рішень з підвищення конкурентоспроможності й інноваційного розвитку економіки. Рекомендовано фахівцям різних галузей економіки, державним службовцям, представникам бізнесу, науковим, освітнім і громадським організаціям, науковцям, аспірантам і студентам економічних спеціальностей.

ББК 65.050

ISBN 978-617-7801-37-4

© Колектив авторів, 2022

© ФОП Лібуркіна Л. М., 2022

ЗМІСТ

Організаційний комітет	19
Програма конференції.....	21
Круглий стіл «Економіка України в умовах війни: втрати та напрямки відновлення»	22
Доповіді учасників круглого столу	25
<i>Внукова Н. М.</i> Конкурентоспроможність та інновації у спадщині професора Ростислава Колегаєва, учня видатного вченого Овсея Лібермана (до 100-річчя від дня народження)	25
<i>Антонюк В. П.</i> Вплив війни на економіку України: масштабні втрати та нові можливості.....	27
<i>Sandal Jan-Urban.</i> CFO as Strategic Management of Competitiveness based on Innovation	44
<i>Baltgailis Jurijs.</i> Problems of innovation in the field of financial technologies	48
<i>Хаустова В. Є., Губарева І. О.</i> Індустріальні парки як інструмент підтримки промислового сектора та відновлення економіки України	54
<i>Мокій А. І., Іляш О. І., Флейчук М. І., Дацко О. І.</i> Методологічний підхід до моделювання продуктивної спроможності регіону в умовах війни	62
<i>Лайко О. І.</i> Стратегічні пріоритети стимулювання інноваційного розвитку економіки в повоєнний період.....	71
<i>Шиян Д. В., Севрюкова Є. О.</i> Вплив рівня самооцінки домогосподарствами своїх доходів на формування споживчого попиту.....	76

Вплив рівня самооцінки домогосподарствами своїх доходів на формування споживчого попиту

Шиян Дмитро Вікторович,

доктор економічних наук, професор кафедри економіки підприємства та організації бізнесу, ХНЕУ ім. С. Кузнеця (м. Харків, Україна),
e-mail: dmytro.shyian@hneu.net;

Севрюкова Єлизавета Олександрівна,

аспірант кафедри економіки підприємства та організації бізнесу, ХНЕУ ім. С. Кузнеця (м. Харків, Україна),
e-mail: elizavetasevryukova@ukr.net

В умовах військах дій, які сьогодні відбуваються в нашій державі, багато проблем, які пов'язані з розвитком суспільства, відійшли на другий план. Водночас після завершення бойових дій проблеми, які мали місце до війни, матимуть ще більш гостріший характер. Одна з центральних проблем – це рівень розвитку сільських територій та людського капіталу на цих територіях. Справа в тому, що ця проблема має довгу історію. Вона бере свій початок у кінці 20-х років минулого століття, коли розпочалася масова колективізація [1]. Внаслідок цього відбулась загибель та депортація мільйонів мешканців сільських територій, злам способу життя сільських мешканців. Це призвело, своєю чергою, до депопуляції та масової міграції населення до великих міст. Безпосереднім наслідком стало падіння рівня розвитку людського капіталу на селі. Сьогодні ми маємо ще глибшу кризу, обумовлену впливом військових дій і масовим знищеннями матеріальних умов для нормального соціально-економічного розвитку сільських територій. Внаслідок цього рівень розвитку людського капіталу значно прогрішився.

Одним з головних чинників формування людського капіталу є рівень доходу населення. Ця проблема аналізується під різними кутами зору. Так, Г. Катренчук зазначає, що приналежність до-

Китайські дослідники досліджували вплив цифрових фінансів на інвестиційну поведінку китайських домогосподарств в активи ризикового фінансування домогосподарства [6]. Автори використали дані індексу цифрової фінансової доступності Пекінського університету як індикатора вимірювання ступеня розвитку цифрових фінансів. Було встановлено, що рівень розвитку цифрових технологій не тільки сприятиме більшій кількості мешканців інвестувати в активи ризикового фінансування, але й збільшить частку домогосподарств, які інвестували в інші активи. Аналіз гетерогенності показує, що цей вплив переважно існує в домогосподарствах у містах, домогосподарствах із високим рівнем доходу.

Переходячи до аналізу фактичних даних, було вирішено дослідити, як рівень самооцінки домогосподарствами своїх доходів впливає на формування споживчого попиту, а в кінцевому випадку – на формування рівня розвитку людського капіталу. В якості бази дослідження були використанні дані державних статистичних спостережень домогосподарств за основними показниками щодо доходів, витрат та умов життя. Результати цього обстеження отримали назву «Анонімні мікродані по особах, які входять до складу домогосподарства» за 2020 рік [6]. Файл по домогосподарствах сформовано на підставі опитування 16,9 тис. осіб. У процесі обстеження були отримані дані по особах щодо віку, статі, рівня освіти, соціально-економічного статусу особи, індивідуальних доходів, окремих характеристик рівня доступності медичних послуг, доступу до Інтернету тощо. Також респондентам було запропоновано оцінити рівень своїх доходів за такою шкалою:

- було достатньо і робили заощадження;
- було достатньо, але заощаджень не робили;
- постійно відмовляли в самому необхідному, крім харчування;
- не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування.

Серед поставлених питань було також питання відносно типу населеного пункту, де вони мешкають. На дане питання було три

варіанта відповіді: велике місто, мале місто та сільська місцевість. Виходячи з цього було вирішено порівняти самооцінку рівня доходів у великих містах і сільських територіях. Результати обробки даних наведено у *табл. 1*.

Таблиця 1

Вплив рівня самооцінки домогосподарствами своїх доходів на формування окремих соціально-економічних характеристик людського капіталу у великих містах і на сільських територіях (за даними 2020 року)

Показники	Було достатньо і робили заощадження	Було достатньо, але заощаджень не робили	Постійно відмовляли в самому необхідному, крім харчування	Не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування
1	2	3	4	5
Великі міста				
Грошовий дохід	190048	143886	89683	69473
Грошові витрати	156052	113629	77963	62470
Витрати на:				
м'ясо	13343	13383	9457	7177
риба	3304	3101	2125	1616
молоко, сир та яйця	7884	8091	6111	5202
олія і жири	3422	3692	3165	2841
фрукти	4490	4607	3112	2101
вино	651	627	312	102
пиво	666	439	282	318
одяг і взуття	7000	5737	2985	1389
охорона здоров'я	6906	4620	4303	4535
освіта	1633	1435	674	110
Сільська місцевість				
Грошовий дохід	165186	117862	79455	73506
Грошові витрати	125466	82920	63645	69623

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
Витрати на:				
м'ясо	8410	7382	5149	5584
риба	2879	2612	1920	1612
молоко, сир та яйця	3714	3807	3045	3663
олія і жири	3431	3622	2998	3165
фрукти	2011	1942	1289	1537
вино	349	244	109	117
пиво	311	227	160	312
одяг і взуття	6149	4978	3090	4630
охорона здоров'я	4523	3876	4333	2962
освіта	240	401	146	513

Джерело: власні розрахунки

Отримані дані дають можливість встановити, що ми маємо доволі чітку залежність між рівнем самооцінки та доходами домогосподарств. Так, середня величина доходів у групі домогосподарств з рівнем «Було достатньо і робили заощадження» у великих містах дорівнювала 190048 грн, на сільських територіях – 165186 грн, у групі домогосподарств з рівнем доходу «Постійно відмовляти в самому необхідному, крім харчування» – відповідно 89683 грн та 79455 грн. Подібна ситуація мала місце і в інших групах. Також важливим є факт того, що рівень доходу сільських мешканців поступався рівню доходу мешканців у великих містах. При цьому ця різниця була статистично значущою, що підтверджують дані *t*-критерію Стьюдента порівняння середніх (рис. 1).

Подібна ситуація також мала місце і за рівнем грошових витрат. Що стосується витрат на продукти харчування, то ми також маємо ситуацію, коли їх величина на сільських територіях суттєво поступалася показниками у великих містах.

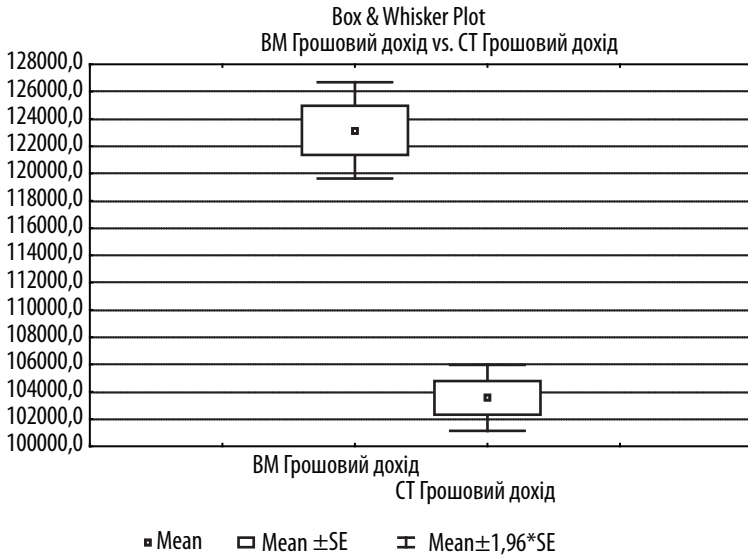

Рис. 1. Діаграма розмаху доходів домогосподарств у сільській місцевості та у великих містах в Україні у 2020 р.

Зокрема, в групі домогосподарств з рівнем доходу «Було достатньо і робили заощадження» витрати на м'ясо дорівнювали 13343 грн, рибу – 3304 грн, молоко, сир та яйця – 7884 грн. На сільських територіях ці витрати, відповідно, дорівнювали 8410 грн, 2879 грн та 3714 грн. Така ж ситуація була і по інших статтях витрат.

Окремо постає питання про взаємозв'язок даних витрат з рівнем доходу. Тобто на що в першу чергу домогосподарства схильні витратити кошти? Для відповіді на це питання було використано факторний аналіз (рис. 2).

У цьому випадку самі фактори не називаються, однак ми чітко можемо констатувати, що такі статті витрат, як м'ясо, риба, молоко, сир та яйця, олія і жири, фрукти, дуже чітко пов'язані з величиною грошових витрат. Водночас саме витрати на пиво і вино мають слабкий рівень зв'язку з грошовими витратами.

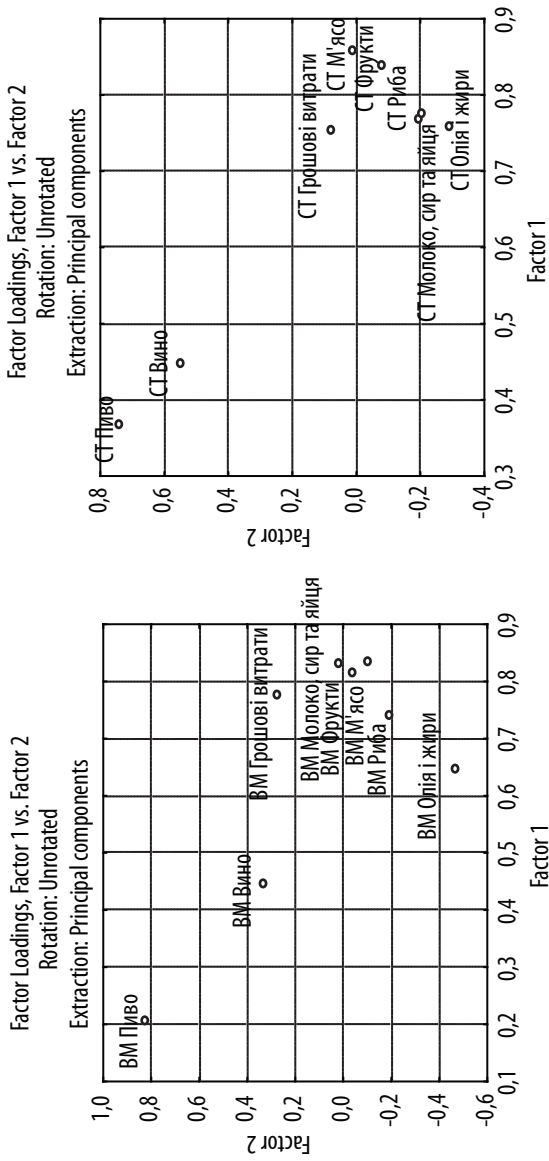

Рис. 2. Факторний аналіз взаємозв'язку грошових витрат з окремими статтями витрат у сільській місцевості та у великих містах України у 2020 р.

Таким чином, наше дослідження дозволило встановити, що у великих містах якість життя населення є більш високою, ніж на сільських територіях. Крім того, самооцінки рівня доходів домогосподарств є доволі об'єктивним критерієм реального стану справ. Переважна більшість домогосподарств мала чіткий характер зв'язку між рівнем грошових доходів і витрат за окремими елементами.

Література

1. Юрчишин В. В. Аграрна політика в Україні на зламах політичних епох. Київ : Наук. думка, 2009. 368 с.
2. Катренчук Г. Г. Споживча поведінка та добробут домогосподарств в Україні. *Вісник ОНУ Імені І. І. Мечникова*. 2017. Т. 22. Вип. 2 (55). С. 12–17.
3. Hong H., Kubik J., Stein J. Social Interaction and Stock-Market Participation. *The Journal of Finance*. 2004. No. 59. P. 137–163.
DOI: 10.1111/j.1540-6261.2004.00629.x
4. Dierkes M., Klos A., Langer T. A note on representativeness and household finance. *Economics Letters*. 2011. Vol. 113. Issue 1. P. 62–64.
DOI: 10.1016/j.econlet.2011.05.045
5. Gao M., Fok R. Demographics, family/social interaction, and household finance. *Economics Letters*. 2015. Vol. 136. P. 194–196.
DOI: 10.1016/j.econlet.2015.09.027
6. Yan Shen, Wenxiu Hu, Yu Zhang. Digital Finance, Household Income and Household Risky Financial Asset Investment. *Procedia Computer Science*. 2022. Vol. 202. P. 244–251.
DOI: 10.1016/j.procs.2022.04.032
7. Анонімні мікродані по особах, які входять до складу домогосподарства // Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

